

РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПРОТИ КРИЗИ

Василюк А.В.

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри університетської освіти і права

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

м. Київ, Україна

Системна державна криза в Україні є необхідним переломом у різних галузях суспільного життя, який змушує до здійснення змін в системі освіти. На необхідності реформування системи освіти вже багато років наголошують провідні науковці, громадські діячі, політики і педагоги. Проте, щоб вітчизняні освітні реформатори могли визначити окремі цілі освітніх змін, законодавці та політики повинні окреслити, куди спрямовується сучасна Україна, виробити прозору і цілісну програму суспільно-економічної трансформації нашого суспільства. Одночасно потрібно визначити місце освітньої реформи в умовах системної трансформації всього суспільства. Умовою її успішності є державне розуміння важливості освітніх змін, їх усебічна громадська підтримка, зацікавленість різних верст суспільства у їх втіленні.

Виникає потреба у новій теорії навчання, яка б орієнтувала освіту на новий спосіб мислення й нові стимули життя майбутніх поколінь. Вона має відрізнитися пріоритетністю логічного, проблемного й критичного мислення, пошуком нестандартних відповідей у дослідницькій діяльності учнів і студентів, що сприятиме розвитку творчості, самостійності, професіоналізму та відповідальності. Слід зауважити, що у розвинених країнах світу відбувається перехід до інноваційного типу реформування освітніх систем. Причому упровадження інновацій стає предметом системної та цілеспрямованої діяльності, а нововведення виступають провідним чинником розвитку освіти.

Останнім часом в Україні здійснюється активна підготовка до впровадження освітньої реформи, зокрема вирішуються нормативно-правові, організаційні, кадрові питання, а також фінансові проблеми. Розроблено «Концепцію розвитку

освіти України на період 2015-2025 рр.» та Дорожню карту освітніх реформ. Національна Рада реформ підтримала концепцію «Нової української школи» (2016), яка є стратегією реформування середньої освіти до 2029 року.

Слід зауважити, що для ефективності проведення освітніх перетворень важливим є врахування певних умов, а саме:

- усі реформаторські дії повинні бути підпорядковані загальній меті, а цивілізована реформа має на меті процвітання суспільства (через підвищення конкурентоспроможності української освіти та її інтеграції в єдиний європейський освітній простір);

- для досягнення мети реформи слід створити єдиний освітній простір, удосконалювати систему управління освітою, забезпечувати наступність між рівнями освіти. Важливими є забезпечення відповідної підготовки інфраструктурних та фінансових засобів. Слід зауважити, що внутрішні економічні/фінансові ресурси для освітньої реформи сьогодні є вкрай обмеженими, отже критично зростає важливість раціонального їх перерозподілу та оптимізації. За цих умов зростає важливість зовнішніх запозичень під стратегічно важливі сегменти освітнього сектору;

- реформатори повинні оголосити ціну, яку суспільство має заплатити за зміни. Це – суспільні гарантії того, що реформи досягнуть своєї мети без перевищення її ціни відповідно до результатів. Якщо політика реформ призводить до негативних явищ, то реформаторам слід включати альтернативний варіант реформи або подавати у відставку;

- реформатори-автори, кому народ довіряє проведення реформ, і реформатори-реалізатори, кому доручає їх проведення, повинні особисто відповідати за узгодженість проголошених цілей і ціни реформування реальним параметрам життя суспільства. Особливо варто підкреслити важливість закріплення за окремими керівниками та рівнями влади (центр, регіони) усієї повноти відповідальності за реалізацію реформи, оскільки розпорошеність відповідальності створює умови для постійного й безрезультатного пошуку винних у разі невдач;

•у головному розумінні поняття «реформа» означає перетворення чогось, що проводиться виключно законодавчим шляхом. Отже, узаконення перетворень (легітимність) є однією із найважливіших ознак проведення сучасних цивілізованих реформ. Найбільш чітким проявом вимог легітимності в умовах демократичної і правової держави є попереднє прийняття закону про реформу, який повинен визначити стратегічні цілі, головний зміст і підґрунтя реформи; ключові процедури проведення реформи; соціальні гарантії реформування та відповідальність за їх забезпечення.

Вимоги до проведення реформ можна розглядати в ракурсі дотримання єдиного освітнього простору в межах країни, який має наступні виміри:

1. *Ідеологічний* – єдина філософія освіти й освітня ідеологія, які визначають принципи й напрями розвитку освіти;
2. *Політичний* – єдина освітня політика, яка реалізує ці принципи й напрями в конкретно-історичних умовах;
3. *Правовий* – єдина законодавча й нормативно-правова база, яка становить підґрунтя й забезпечує функціонування всіх ланок освітньої системи;
4. *Організаційно-управлінський* – єдина організаційна структура освіти та система управління освітою на всіх рівнях, яка скасовує бар'єри між ними;
5. *Змістовий* – єдина лінія розгорнення змісту освіти, яка забезпечує його наступність на різних освітніх рівнях;
6. *Інформаційний* – єдине інформаційне середовище, єдиний інформаційний простір, що утримує цілісність освітнього простору;
7. *Особистісний* – єдиний освітній стандарт, який гарантує рівність освітніх можливостей (соціальних й географічних) при збереженні права на освітній вибір та побудову власної освітньої траєкторії.

Зарубіжний досвід засвідчує, що освітні реформи мають забезпечуватися її науковим обґрунтуванням, діагностуванням стану освіти, розробкою пропозицій та сценаріїв освітніх змін. Для цієї мети при міністерстві освіти створюються комітети експертів, а результати їх досліджень оприлюднюються у звітах. Успішність реформи в Україні можлива за умови належного наукового забезпечення й пропозицій освітніх змін вітчизняними науковцями-експертами та

їх урахування освітніми політиками і реформаторами. Інакше поспішність у підготовці до реформ та недостатня експериментальна перевірка запланованих перетворень призведе до ризикованого експериментування на освіті у масштабах усієї країни. Також має бути створена система матеріального стимулювання науковців, вчителів-новаторів, методистів та інших активних учасників процесу освітніх перетворень.

До 2018 – 2019 навчального року передбачається перепідготувати до 25 тис. вчителів по всій Україні. Також Міністерство освіти і науки України запропонувало обговорення Проекту Концепції педагогічної освіти, розробленого з метою формування бази підготовки педагогів нової генерації, які здійснюватимуть реформу під гаслом «Нова українська школа». Саме вітчизняний і зарубіжний досвід упровадження освітніх реформ свідчить, що їх успіх або невдача значною мірою залежить від педагогічних кадрів, їх мотивації та активного включення до змін в освіті.

Реформа має бути гнучкою. Реформатори повинні краще знати і враховувати освітні реалії, потреби та можливості різних регіонів, здійснювати гнучку освітню політику і тактику проведення освітніх трансформацій.

Умовами успішного проведення реформ являються суспільна потреба змін, політична гомогенність поля їх проведення і невичерпна сила влади, здатної одночасно проводити реформи, а також тримати під контролем ідеологічний фон та керувати. Ці умови або повинні існувати об'єктивно й не змінюватися під час проведення реформи, або бути створеними спеціально.

У 2018 році Україна вперше долучиться до Програми міжнародного оцінювання учнів – PISA (*The Programme for International Student Assessment*). Програма має на меті порівняти освітні системи близько 80 країн світу через вимірювання компетентностей учнів за трьома напрямками: читацька грамотність (*reading literacy*), математична грамотність (*mathematical literacy*) та природничо-наукова грамотність (*natural sciences*). Також велику увагу у дослідженні PISA-2018 приділятиметься вивченню чинників, що впливають на успішне навчання учнів. Йдеться про здатність бути успішними в сучасному інноваційному

суспільстві – генерувати нові ідеї, розвивати власну систему знань та застосовувати її для вирішення особистісно й суспільно значущих проблем.

Отримані порівняльні характеристики результатів PISA-2018 можуть стати предметом національних політичних дискусій і в певній мірі матимуть вплив на освітню політику та практику. Зокрема, дадуть змогу ідентифікувати та об'єктивніше оцінити якість вітчизняної шкільної освіти, а також здійснити певні освітні корективи.

Література:

1. Василюк А. Особливості реформування освіти в умовах викликів ХХІ ст. //Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / ред. І. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – Вип. 19. – С. 24-29.

2. Василюк А. Стратегії реформи освіти в Україні // Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики: матер. всеукраїнської наукової конференції (29-30 червня 2016 р., м. Дніпро) / Наук. ред. О. Ю. Висоцький /Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. – Дніпро: Роял Принт, 2016. – С. 53-55.

3. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова та ін. ; за заг.ред. Н. Г. Протасової. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 456 с.

4. PISA. Програма міжнародного оцінювання учнів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2017/01/PISA_Interactive_final_05_01_17.pdf